

**Силабус навчальної дисципліни
«СУЧАСНІ ОНОМАСТИЧНІ СТУДІЇ: ШКОЛИ, ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ»**

Напрямок підготовки	Доктор філософії
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Освітньо-наукова програма	Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство
Статус дисципліни	Дисципліна вільного вибору
Мова навчання	Українська
Семестр	II
Кількість кредитів ЄКТС	3
Форма підсумкового контролю	Залік
Викладач	Зелінська О. Ю., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української філології КНЛУ.
Анотація навчальної дисципліни	<p>Дисципліна «Сучасні ономастичні студії: школи, традиції та інновації» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Вона спрямована на поглиблення і систематизацію знань здобувачів про процеси формування ономастичної лексики у лексичній системі мови. Власні назви – важливий матеріал для вивчення мовної картини світу.</p> <p>Курс сприяє розширенню лінгвістичної ерудиції здобувачів та їхніх професійних умінь, спонукає до поглибленого вивчення і розуміння мовних явищ як продуктів творчості носіїв мови, без аналізу власних назв не можна досягнути історію розвитку мови, її сучасного стану й достатньо повно описати її лексику, водночас мотиви номінації мають соціокультурну зумовленість.</p> <p>Курс охоплює один організаційний модуль і два змістовних модулі. У першому змістовому модулі аспіранти отримують відомості про ономастику як науку, методологію ономастики, яка передбачає пошуки й формулювання її основоположних загальнотеоретичних процесів. Теорія ономастики охоплює питання семантики власних назв, їхньої функціональної специфіки, виникнення, розвитку, зв'язку з усіма рівнями мови та культури. Вивчення власних імен пов'язане із ономастичною типологією та стратиграфією, іменем у синхронії та діахронії, ономастичною деривацією та синтактикою тощо.</p> <p>Другий змістовий модуль присвячений аналізу ономастичної лексики в українському часопросторі. Акцентовано на когнітивно-прагматичному аспекті власних назв, що спрямовано на розкриття їхнього смислового наповнення, екстралінгвальних особливостей, прагматичної скерованості. Аспіранти оволодівають уміньми комплексно аналізувати лінгвальні й екстралінгвальні фактори, які впливають на способи створення онімної картини світу. Модуль спрямовано на вивчення вплив екстралінгвальних чинників на розвиток ономастикону, що особливо яскраво проявляється в періоди соціальних зрушень, напружених ситуацій, коли експресивний потенціал онімів посилюється. Модуль спрямований на систематизацію уявлень аспірантів про активний процес трансонімізації: переходу апеллятивної лексики в онімичну, і протилежний процес апеллятивації пропріативів.</p>

Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану)	3 кредити ЄКТС;	90 год., зокрема:	
		Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
	лекції	20 год.	6 год.
	семінарські заняття	–	–
	практичні заняття	10 год.	4 год.
	консультації	–	–
	самостійна робота	60 год.	80 год.
Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни	<p><i>Знати:</i> основні категорії і поняття ономастики, лексикології, словотвору.</p> <p><i>Вміти:</i> використовувати в професійній діяльності знання про пропріальні одиниці української мови, володіти методами дослідження ономастичної лексики, установлювати зв'язки між різними галузями мовознавчої науки.</p> <p>Для успішного освоєння дисципліни аспіранти повинні володіти знаннями в галузі лексикології, культурології, фольклору. Знання та навички, отримані в результаті вивчення цих курсів, формують необхідну базу для опанування курсу «Сучасні ономастичні студії: школи, традиції та інновації» і мають високий ступінь кореляції з ним.</p>		
Мета вивчення дисципліни	<p>сприяти <i>формуванню в аспірантів системи наукових знань</i> про теоретичні засади та науково-пізнавальні можливості ономастики як мовознавчої галузі, <i>розширити їхній дослідницький інструментарій</i> за рахунок застосування специфічних методів ономастичних досліджень; сприяти <i>розширенню загального культурного світогляду</i> аспірантів, <i>усвідомленню ними необхідності ґрунтовно</i> вивчати мову у зв'язку з історією її носія; розвивати інтерес до ономастичної лексики як самобутньо мовного феномену, <i>формувати здатність самостійно</i> планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного розвитку; <i>удосконалювати</i> професійні і особистісні якості аспірантів, необхідні для науково-дослідної та викладацької діяльності.</p>		
Компетентності, які здобувач набуде в результаті навчання			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Усвідомлення важливості наукових знань про специфіку ономастичної лексики, уміння використовувати інформацію про її особливості для підвищення загальної наукової ерудиції аспірантів, розширення їхнього світогляду за загальнофілологічної обізнаності, поглиблення власних наукових досліджень. 2. Здатність орієнтуватися у галузі ономастики, володіти її теоретико-методологічним апаратом. 3. Здатність виявляти специфіку творення та функціонування пропріативної лексики, її класифікацію для поглиблення власних наукових пошуків. 5. Здатність прогнозувати зміни і динаміку процесів, пов'язаних із номінуванням явищ, встановлювати вплив позамовних чинників на вибір власних назв. 6. Здатність застосовувати здобутки ономастики в сучасній діяльності науковця та педагогічній роботі. 7. Здатність урізноманітнювати наукові пошуки, досліджувати мовні явища у зв'язку з мовотворчою діяльністю етносу. 8. Здатність ефективно використовувати у фаховій діяльності знання про специфіку онімного простору українців, пов'язані з ним історичні події, ідеологічні чинники та культурні цінності. 			

Результати навчання з дисципліни

1. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття) ономастики, аналізувати, порівнювати різні напрями і школи.
2. Критично аналізувати та оцінювати проблеми ономастики як лінгвістичної галузі та пропонувати шляхи вирішення.
3. Використовувати знання з ономастики для підвищення лінгвістичної компетентності і комунікативної культури.
4. Аналізувати ономастичний матеріал на основі знань про утворення пропріальних одиниць, специфіку відображення в них позамовної дійсності.
5. Поєднувати методологію різних галузей мовознавства з метою цілісного й комплексного вивчення глибинних засад вербалізації дійсності, зокрема й через ономастикон.
7. Планувати і вирішувати завдання, що стосуються вивчення процесів категоризації й концептуалізації світу, репрезентованих в онімних лексичних одиницях.
8. Демонструвати високий ступінь самостійності, обґрунтованості й концептуальності власних досліджень.
9. Аналізувати сучасні мовні та суспільні процеси, пов'язані із номінуванням пропріативами позамовних об'єктів.
10. Налагоджувати та підтримувати контакти з вітчизняними та закордонними лінгвістичними школами, брати участь у наукових заходах відповідної тематики, ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
11. Застосовувати у фаховій діяльності знання з української ономастики, демонструвати й пропагувати повагу до національних рис, зафіксованих в ономастичному матеріалі.

Тематичний план занять

Модуль 1

1. Ономастика як лінгвістична галузь, зв'язок з іншими мовознавчими дисциплінами.
2. Основні ономастичні школи, їхні здобутки й методологічні засади.
3. Новітні підходи до вивчення пропріативів.

Модуль 2.

1. Сучасні напрями ономастичних досліджень.
2. Оніми як виразники етнокультурної інформації.
3. Апелятив vs онім: межі взаємопереходу. Поняття семантики у власних назвах.
4. Власно назва як виразник ментального лексикону.
5. Ідентифікація особи у сучасному суспільстві.
6. Системність власних назв у прямих і переносних значеннях.
7. Лінгвістичні аспекти вивчення одиниць ономастики в семантичному просторі художнього мовлення.

Система оцінювання результатів навчання

Навчання аспірантів з дисципліни «Сучасні ономастичні студії: школи, традиції та інновації» підлягає *вхідному, поточному, модульному та підсумковому (семестровому) контролю*. Механізм і критерії оцінювання оприлюднює кафедра української філології та славістики на своєму сайті та інформаційному стенді. Викладач повідомляє їх аспірантам на початку навчального року.

Вхідний контроль є передумовою успішної організації вивчення дисципліни. Він дає змогу визначити наявний рівень знань аспірантів і слугує орієнтиром для реалізації індивідуального підходу в процесі викладання дисципліни та визначенні форм організації освітнього процесу і методів навчання.

Поточний контроль успішності аспірантів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчального матеріалу оцінюється аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності аспіранта. **Поточний контроль** проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок аспірантів із зазначеної теми (зокрема й самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспірантів здійснюється за *накопичувальною системою*.

Система оцінювання з дисципліни «Сучасні ономастичні студії: школи, традиції та інновації»

Види навчальної діяльності аспіранта	Аудиторна навчальна робота аспіранта					Самостійна навчальна робота аспіранта		Модульна контрольна робота
	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Ономастичне дослідження, дотичне до теми кваліфікаційної роботи аспіранта	Дослідницьке завдання: мотивація пропріальних одиниць	
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	15	10	50

Модульний контроль. Семестровому контролю з навчальної дисципліни передую написання модульної контрольної роботи.

Модульна контрольна робота містить 2 завдання, кожне з яких оцінюється за 25-бальною шкалою.

23-25 балів аспірант отримує за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання завдання.

18-22 бали належать аспірантові за правильну, повну, змістовну, послідовну відповідь, що містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

15-17 балів виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична, є неточності і помилки в розкритті проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

14 балів і менше аспірант отримує у разі відсутності вичерпаної відповіді на питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань аспіранта.

Виконане завдання повинне містити такі змістово-композиційні частини: обґрунтування актуальності, викладення змісту, висновки.

Максимальна кількість балів за виконану МКР становить 50.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання аспірантів на завершальному етапі вивчення дисципліни.

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль –залик	Аудиторна та самостійна навчальна робота аспіранта 2. Модульна контрольна робота	50

Аспірант вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Незалежно від форми здобуття третього рівня вищої освіти (очної (денної і вечірньої) і заочної) аспіранти зобов'язані відвідувати аудиторні заняття і проходити всі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

У разі неможливості аспірантам вечірньої та заочної форми здобуття освіти відвідувати всі аудиторні заняття з об'єктивних причин, вони складають індивідуальний графік відвідувань (не менше 50%), а решту завдань виконують дистанційно. Аспіранти погоджують цей графік із викладачем і відділом науково-дослідної роботи. Графік повинен бути затверджений проректором з наукової роботи.

Якщо аспіранти денної форми здобуття вищої освіти через поважні причини (хвороба, надзвичайні сімейні обставини тощо) не можуть відвідувати певну кількість аудиторних занять, вони мають їх відпрацювати.

Процедуру та форми терміни відпрацювання аспірантами денної форми здобуття освіти пропущених занять із навчальної дисципліни визначає кафедра української філології та славістики й доводить до відома аспірантів конкретні графіки відпрацювання пропущених занять з дисципліни і критерії оцінювання.

Семестровий контроль з навчальної дисципліни «Сучасні ономастичні студії: школи, традиції та інновації» проводиться у формі заліку за обсягом усього навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом і графіком навчального процесу.

Оцінювання на заліку здійснюється за національною шкалою, за 100-бальною шкалою і шкалою ЄКТС. На заліку екзаменатор виставляє семестровий рейтинговий бал, оцінку за залік (“зараховано / не зараховано”), кількість балів за 100-бальною шкалою й оцінку за шкалою ЄКТС.

Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з навчальної дисципліни 60 і вище, отримують оцінку “зараховано” і відповідну оцінку у шкалі ЄКТС без складання заліку. Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 59 і нижче, складають залік.

Якщо аспірант на заліку отримав підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою “не зараховано”, то, крім цієї оцінки, у відомості обліку успішності йому незалежно від набраного семестрового рейтингового балу виставляється оцінка FX за шкалою ЄКТС і 0 балів за 100-бальною шкалою.

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	незадовільно
0 – 59	FX	незадовільно

На заліку у графіку відомості обліку успішності «Відмітка про залік» викладач виставляє:

- оцінку за залік за національною шкалою (“зараховано”);
- кількість балів, що відповідає підсумковому рейтинговому балу аспіранта з навчальної дисципліни (кількість балів за 100-бальною шкалою);
- оцінку за шкалою ЄКТС (A, B, C, D, E).

<p>Політика курсу</p>	<p>Аспірант вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.</p> <p>Незалежно від форми здобуття третього рівня вищої освіти (очної (денної і вечірньої) і заочної) аспіранти зобов'язані відвідувати аудиторні заняття і проходити всі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.</p> <p>У разі неможливості аспірантам вечірньої та заочної форми здобуття освіти відвідувати всі аудиторні заняття з об'єктивних причин, вони складають індивідуальний графік відвідувань (не менше 50%), а решту завдань виконують дистанційно. Аспіранти погоджують цей графік із викладачем і відділом науково-дослідної роботи. Графік повинен бути затверджений проректором з наукової роботи.</p> <p>Якщо аспіранти денної форми здобуття вищої освіти через поважні причини (хвороба, надзвичайні сімейні обставини тощо) не можуть відвідувати певну кількість аудиторних занять, вони мають їх відпрацювати. Процедура та форми терміни відпрацювання аспірантами денної форми здобуття освіти пропущених занять із навчальної дисципліни визначає кафедра психології, педагогіки і фізичного виховання і доводить до відома аспірантів конкретні графіки відпрацювання пропущених занять з дисципліни і критерії оцінювання. Під час роботи над письмовими роботами не допустимо порушення академічної доброчесності. Зокрема: ● використання в роботі чужих текстів чи окремих фрагментів без належного посилання на джерело, зі змінами окремих слів чи речень; ● використання перефразованих чужих ідей без посилання на їх авторів; ● видавання за власний текст купленого чи отриманого за нематеріальну винагороду чужого тексту чи його фрагменту; ● несамотійне виконання будь-яких навчальних завдань (якщо це не передбачено вимогами програми); ● фальцифікація результатів наукової чи навчальної роботи; ● посилання на джерела, які не використовувалися у роботі, ● залучення підставних осіб до списку авторів наукової чи навчальної роботи, участь таких осіб у поточній чи підсумковій оцінці знань.</p> <p>Основні види відповідальності аспірантів за порушення академічної доброчесності: ● повторне проходження оцінювання (контрольна робота, залік тощо); ● повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; ● відрахування із закладу освіти; ● позбавлення академічної стипендії; ● позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.</p>
<p>Рекомендована література</p>	<p>Основна (базова):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вербич, С. (2021). Ономастичні дослідження в Інституті української мови НАН України: зародження, сучасний стан і перспективи. <i>Українська мова</i>, 3, 66–76. 2. Вербич, С. (2010). Українська ономастика: перспективи розвитку. <i>Українська мова</i>. 2010,3, 73–80. 3. Лукаш, Г. (2023). Нотатки з теорії ономастики. <i>Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки</i>. 2,184 – 194. 4. Мосур, О. С. (2023). Методологічні засади вивчення мікротопонімії кінця XVIII – початку XIX ст. Філологічна освіта і наука: трансформація та сучасні вектори розвитку : Наукова монографія. Рига, «Baltija Publishing», 308-330. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-283-8-13 5. Склярєнко, О. М.(2020). Етнічна ономастика: монографія: у 5 кн.; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса: Астропринт. 6. Янчура, Д. (2018). Ономастичні школи в Україні. <i>Studia Ukrainika Posnaniensia</i>, VI. 45–52. <p>7. Додаткова:</p>

1. Вербич, С. (2008). Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. Вісник НАН України, 5, 54 – 60.
2. Вербич, С.О. (2020). Формування ойконімної системи в давнозаселених регіонах України (на прикладі назв поселень сучасних Вінниччини та Хмельниччини). Українська мова, 4, 50–71.
3. Карпенко, О.П. (2020). Можливе й неможливе в діахронній ойконімії на прикладі назв Київщини. Українська мова, 2, 89 -99.
4. Карпенко, О.П. (2021). Ономастична спадщина в діахронії: на матеріалі ойконімів Київської області. Українська мова, 2, 65–75.
5. Карпенко, М. Ю. (2017). Онімний простір Інтернету. Одеса: КП ОГТ.
6. Лучик, В. В. (2009). Про нові напрями української ономастики. Філологічні дослідження, 144–146.
7. Михальчук, О. І. (2015). Соціономастика як напрямок сучасної лінгвістики: українські здобутки і перспективи. Записки з ономастики, 18, 498–509.
8. Мосур, (2019). О. Поняття «мікротопонім»: зміст та ознаки (на матеріалі історичної мікротопонімії Самбірського циркулу). Народознавчі зошити, 5, 1239—1245. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.05.1239>
9. Пеля, А. (2024). Власні назви, пов'язані з Україною, у польській сучасній та історичній. Українська мова, 2, 69–85.
10. Редьква, Я. П. (2020). Світова ономастика і український контекст. Повідомлення Української ономастичної комісії .Нова серія, 5, 102–108.
11. Романюк, М. І. (2007). Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Ужгород.
12. Сарган, Н.Ю. (2023). Відапелятивні мікротопоніми Житомирщини: історія формування та семантика. Українська мова, 2023, 3, 116–123.
13. Сегін, Л. (2021). Структурно-словотвірні особливості мікротопонімів Донеччини. Мова: класичне – модерне – постмодерне, 7, с. 144-162.
14. Торчинський, М. М. (2008). Структура онімного простору української мови: Авіст.
15. Торчинський, М. М. (2013). Українська ономастика: історія, сьогодення, перспективи. Актуальні проблеми філології та перекладознавства, 6. Ч. 1, 217–238.
16. Хрипко С., Колінько М., & Яценко Г. Філософське осмислення семантики української антропоніміки: феномен прізвищ. Світогляд – Філософія – Релігія. Суми: Коллаж-Принт, 162–171.

